

בס"ד. ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשמ"ו*

ואברהם זקן בא בימים גו'¹, ומביא בזה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעל יום ההולדת דכ"ף חשון (אשר בשבת זו נפעל הענין דויכולו השמים גו'² בכל ימות השבוע שעבר, כולל היום דכ"ף חשון), במאמרו על פסוק זה (ש"פ ח"ש תרנ"ד³), מה שארז"ל בגמרא⁴ ובמדרש⁵, דעד אברהם לא הי' זקנה כו' אתא אברהם ובעי רחמי והוה זקנה שנאמר ואברהם זקן גו', ומביא קושיית המהרש"א⁶ והיפה תואר⁷, שהרי כתיב לפני⁸ ואברהם ושרה זקנים באים בימים ומה הי' החידוש עכשיו בבקשת אברהם. ומביא ע"ז תירוץ (שכללותו אחד הוא, ורק בפרטי הענין יש חילוקים ביניהם) דתוכן בקשת אברהם הי' שהזקנה תהי' ניכרת יותר. דלפני אברהם הנה אף שהי' ענין הזקנה מ"מ לא הי' ניכר ההפרש בין צעיר לזקן, וביקש אברהם שתהי' הזקנה ניכרת, כלשון המדרש⁹ אמר לפניו רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום ואין אדם יודע למי מכבד כו', ובפרט אם קלסתר פניהם דומה, כדאיתא בגמרא שם⁴ לגבי אברהם ויצחק עצמם, שקלסתר פניו של יצחק הי' דומה לאברהם, כמ"ש⁹ (בפרשת השבוע הבא שקורין במנחת שבת זו) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק ופרש"י שהקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל שאברהם הוליד את יצחק. וע"ז היתה הבקשה שיהי' ניכר תומ"י שאברהם זקן מיצחק¹⁰. דזהו החידוש בבקשה זו עמ"ש ואברהם ושרה זקנים באים בימים, דהתם לא הי' ניכר וכולט בהם ענין הזקנה, משא"כ ע"י בקשת אברהם נפעל שינוי בולט בפנים של זקנים, היינו הן שינוי בעור הפנים ע"י הקמטים וכו' (קנייטשן) שבעור הפנים¹¹, וענין זה הוא גם בשרה¹² (בנשים), עדמ"ש¹³ אחרי בלותי היתה לי עדנה, והן השינוי בשערות שבראש ובזקן אצל האנשים, דאף ששערות הזקן ישנם

(* יצא לאור בשעתו, "מוצשק"מ כסלו התשמ"ו).

(1) פרשתנו (חיי שרה) כד, א.

(2) בראשית ב, א. וראה אוה"ת בראשית (כרך א) מב, ב ואילך. (כרך ג) תקח, א ואילך.

(3) סה"מ תרנ"ד ע' נה ואילך. וראה גם אוה"ת פרשתנו (כרך ד) תשעה, ב. תשעט, ב ואילך. (כרך ז) תתד, א ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' כח ואילך. תש"ב ס"ע 62 ואילך. ועוד.

(4) ב"מ פז, א.

(5) ב"ר פס"ה, ט.

(6) בחדא"ג ב"מ שם.

(7) הארוך — לב"ר שם.

(8) וירא יח, יא.

(9) תולדות כה, יט.

(10) ראה יפ"ת שם. רד"ל לפדר"א פנ"ב אות יג.

(11) היינו, דאף שגם לפני⁸ הי' ענין הזקנה ניכר בקמטי הפנים (כדמוכח בגמ' ב"מ (שבהערה 4). וכ"ה באוה"ת כרך ז שם), מ"מ, בזה גופא פעל אברהם בבקשתו שיהי' יותר בולט.

(12) הכוונה להענין (לא להשינוי דפסוק וזמן דפרשתנו) — כולל ד"א(אחרי) בלותי". וראה הערה שלפנ"ז.

(13) וירא יח, יב. וראה ב"מ שם.

כבר בצעיר לימים, כההלכה¹⁴ שבן עשרים שנה מתמלא שער הזקן, מ"מ החידוש ע"י הזקנה הוא בצבע השערות, ששער הזקן נעשה לבן¹⁵. וכדאיתא במדרש¹⁶ שאמר הקב"ה לאברהם בא לבוש לבושי ואברהם זקן בא בימים דכתיב¹⁷ עתיק¹⁸ יומין יתיב לבושי' כתלג חיור ושער רישי' כעמר נקא, והיינו ענין ליבון השערות דאברהם. וכשם שהוא בענין ליבון השערות (שזה נתחדש בענין ואברהם זקן גוי') צריך לומר שיש חידוש גם בענין בא בימים, כדלקמן. ומבאר בהמאמר שם¹⁹ כללות ענין דליבון השערות, שהוא המשכת בחי' י"ג מדות הרחמים, התגלות י"ג תיקוני דיקנא שע"ז נאמר לבושי' כתלג חיור ושער רישי' כעמר נקא, היינו המשכה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, וזה הי' החידוש שנפעל ע"י אברהם, וכמבואר בארוכה שם.

אמנם עדיין צריך להבין בענין בא בימים²⁰, מהו הענין והחידוש שבדבר זה. שכבר נאמר לפנ"ז ואברהם ושרה גוי' באים בימים. ובא בימים אין הכוונה בזה שכבר הגיע לסוף ימיו [כמו בהפטרת השבוע דכתיב²¹ והמלך דוד זקן בא בימים, דהכוונה בזה היא (גם) שהגיע לסוף ימיו²², לגיל שבעים²³], שהרי הפסוק ואברהם ושרה גוי' באים בימים נאמר יותר ממ' שנה לפני פסוק זה דפרשתנו (שנאמר בעת השידוך דיצחק ורבקה כשהי' יצחק בן ארבעים²³, והפסוק ואברהם ושרה זקנים גוי' נאמר לפני לידת יצחק), היינו לפני שהי' אברהם בן מאה שנה, ואברהם חי אח"כ עד קע"ה שנה²⁴. ועד"ז מ"ש כאן ואברהם גוי' בא בימים אין הכוונה בזה שהגיע לסוף ימיו, כי הי' אז בן ק"מ שנה, וחי אח"כ עוד ל"ה שנה, ועוד זאת, דלולי עשו הי' חי עוד ה' שנה²⁵, היינו יותר מל"ה שנה, יותר מחצי שנותיו של אדם (ימי שנותינו בהם שבעים שנה²⁶). גם צריך להבין הקשר דענין בא בימים למ"ש ואברהם זקן,

14 ראה מס' סופרים פי"ד הי"ז. שו"ע או"ח סנ"ג ס"ח. וש"נ. טושו"ע חו"מ סל"ה ס"א-ב. ובכ"מ. וראה גם אוה"ת שם (תשפ, ב) וסה"מ תרנ"ד שם (ע' סב) ועוד (וכן בלקו"ת מסעי צב, ד. המשך מים רבים תרל"ו פמ"ד. ובכ"מ) — שמקשרים ענין גידול שערות הזקן בגיל עשרים עם המבואר בקבלה (פע"ח ש"י פ"ו. ועוד) בהלכה ד"מוכר בנכסי אביו .. מבן עשרים שנה" (ב"ב קנה, א. וש"נ. רמב"ם הל' מכירה פי"ט הי"ג), שאז הוא המשכת מוחין דגדלות.

15 חדא"ג מהרש"א שם. ובפ"ת שם שהחידוש הוא גידול שערות הזקן*. וראה סה"מ תרנ"ד שם ע' סד (ועוד).

16 ב"ר ספנ"ח.

17 דניאל ז, ט.

18 מת"כ לב"ר שם (הובא באוה"ת שם (תשעט, א). ועוד). וראה גם פרש"י לב"ר שם. הגהות הרד"ל

שם בשם הילקוט.

19 סה"מ תרנ"ד שם. ועד"ז בשאר הדרושים שבהערה 3.

20 ראה אוה"ת שם תשעט, ב.

21 מלכים"א א, א.

22 ראה רד"ק מלכים שם. מצודות שם.

23 תולדות כה, כ.

24 פרשתנו כה, ז.

25 פרש"י תולדות כה, ל.

26 תהלים צ, י.

ומזה שנאמר כאן עוד פעם בא בימים, בהכרח לומר, שזהו חידוש ושייך להחידוש דואברהם זקן, ענין ליבון השערות הנ"ל.

והענין הוא, דפירוש בא בימים הוא (כמבואר בקיצור בתו"א²⁷ ובארוכה באוה"ת פרשתנו²⁸) שכל ימיו היו שלימין ויומין עליאין ולא חסרא יומא חדא ח"ו (כדאיתא בזהר²⁹). וזהו פירוש בא בימים, שבא עם כל ימיו. וזהו תוכן בא בימים (בפסוק ואברהם ושרה גו' באים בימים, ובפסוק ואברהם זקן בא בימים), שהסך הכל של ימיו עד אז הי' ימים שלימים ומלאים בעבודת ה'. ובוה גופא יש ב' אופנים³⁰, שתהי' העבודה באופן דבא בימים והעדר החסרון, אבל מ"מ ה"ז במדידה והגבלה, די³¹ מחסורו אשר יחסר לו. אמנם למעלה מזה היא העבודה דלמעלה ממדידה והגבלה³², אתה מחוייב לעשרו. וזהו החידוש דואברהם זקן בא בימים על מ"ש ואברהם ושרה זקנים באים בימים, דהכתוב הנ"ל (ואברהם ושרה גו') הוא שלימות העבודה שבמדידה והגבלה (כי מ"ש זקנים שם לא קאי על לובן השערות), משא"כ הפסוק ואברהם זקן בא בימים הוא שלימות העבודה דזקן שלמעלה ממדידה והגבלה. וזהו ענין הזקנה שהוא ליבון השערות, דקאי על שערות הזקן, וקשור עם בחי' הזקן שלמעלה, בחי' הדיקנא דעתיק יומין, שיש בזה י"ג תיקוני דיקנא שהן י"ג מדות הרחמים, כנ"ל, דענין מדות הרחמים הוא למעלה ממדידה והגבלה. דשערות בכלל ענינם הוא צמצום החיות, ועד שהחיות הוא באופן של הפסק לגמרי (כמובא בדרושים אלה³³), והחידוש כאן הוא שהשערות הם בצבע לבן, שזה קשור עם י"ג תיקוני דיקנא, י"ג מדות הרחמים, למעלה ממדידה והגבלה לגמרי. וזהו החידוש במ"ש ואברהם זקן בא בימים, שענין בא בימים, שלימות הימים, שהימים מלאים ושלמים, הוא באופן דזקן שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי, עד באופן ד"ג תיקוני דיקנא.

והנה התורה היא נצחית³⁴ וכל הענינים שבה הם הוראות נצחיות לכאו"א מישראל, ומזה מובן שענין זה הוא הוראה בעבודת כאו"א מישראל. ובפרט שענין זה קאי באברהם אבינו דארז"ל³⁵ אין קורין אבות אלא לשלשה, ומבואר בכ"מ³⁶ דעבודת

(27) טז, א. וראה גם תו"א משפטים עו, ג. עט, ב.

(28) תשפא, סע"ב ואילך. תשפה, סע"ב ואילך. וראה אוה"ת שבועות ע' צא. בלק ע' תקמח. פינחס ע' א'קצט. ובכ"מ.

(29) ראה זח"א רכז, א. שם קכט, א. אוה"ת שבהערה הקודמת. וראה ד"ה ואברהם זקן תשל"ח פ"א (לעיל ע' שז). וש"נ.

(30) ראה בכ"ז המשך תער"ב ח"א פקנ"ז. ח"ב ע' תשסח ואילך. ובכ"מ.

(31) ראה טו, ח. וראה כתובות טז, ב. פרש"י עה"פ.

(32) ולהעיר, שבוהר שם (קכט, א"ב) נתבאר, שענין "בא בימים" דאברהם הוה הגבלה דעבודת הצדיקים, משא"כ עבודת התשובה היא בשעתא חדא וברגעא חדא כו'. וע"פ המבואר בפנים, ענין "בא בימים" שבפסוק זה (ואברהם זקן גו') יש בו גם המעלה דעבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, שהרי פשיטא שאברהם קיים מצות ק"ש ובמיוחד בענינו "אברהם אוהבי" — ואהבת את ה"א בכל גו' מאודן.

(33) אוה"ת שם תשפ, ב. סה"מ תרנ"ד שם ע' סב. ובכ"מ.

(34) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(35) ברכות טז, ב.

(36) תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

כל אחד מהשבטים שייכת בעיקר לשבט זה, ובכללות נחלקים ישראל לב' הקוין דיששכר וזבולון, מארי תורה ומארי עובדין טבין³⁷, משא"כ עבודת האבות שייכת לכאו"א מישראל. (דמכל זה מובן, שהעבודה הנ"ל דאברהם אבינו (זקן בא בימים) ישנה גם בכאו"א מישראל). ובפרט שבעבודת התפלה שבכל יום אומרים בתחלת תפלת העמידה ברכה הראשונה הנק' ברכת אבות³⁸, וחותרים הברכה מגן אברהם (היינו שזהו החותר המאמת את כל הדבר). ומה גם שתפלה זו חוזרים ג"פ בכל יום, וד' פעמים בשבת ויו"ט וכו' וה' פעמים ביוהכ"פ. וזהו שחותרים מגן אברהם משום שאברהם כולל הכל. והיינו, דנוסף לזה שג' התפלות בכלל הן כנגד ג' האבות ונתקנו על ידן³⁹, הנה בפרטיות יותר ישנם ג' אופני העבודה של ג' האבות, אהבה ויראה ורחמים⁴⁰, בעבודות כל היום כולו. וכמבואר בכ"מ⁴¹ שהמדות דקדושה הם בהתכללות זו מזו, וגם בפרטיות יותר ע"פ המבואר בדרושי ספירת העומר⁴² שבה התכללות כאו"א מז' המדות מז', הנה מזה מובן בכ"ש וק"ו לגבי ג' המדות דאהבה יראה ורחמים שהן כלולות זו מזו. וזהו ענין ואברהם זקן בא בימים בעבודה, דכשם שהי' באברהם ענין בא בימים, יומין שלימין, וענין ואברהם זקן, זקן זה שקנה חכמה⁴³, וענין י"ג תיקוני דיקנא, העבודה למעלה ממדידה והגבלה כנ"ל, וכמבואר בארוכה במאמר בעל יום ההולדת הנ"ל, הנה עד"ז צריכים להיות כל ענינים אלו בעבודת כאו"א מישראל.

ויש להוסיף בזה, דהנה מאמר בעל יום ההולדת הנ"ל נאמר לפני יותר מתשעים שנה (תרנ"ד). והנה ארז"ל במשנה במס' אבות⁴⁴ בן תשעים לשוח⁴⁵, דענין השיחה קאי על ענין התפלה (כפירוש כמה מפרשי המשנה באבות שם⁴⁶), וכמ"ש גם בפרשתנו⁴⁷ ויצא יצחק לשוח בשדה, וארז"ל³⁹, אין שיחה אלא תפלה, ועד"ז קאי על ענין לימוד התורה (כמ"ש במפרשי המשנה⁴⁶), וכמ"ש בתהלים בתמניא אפי (מזמור קי"ט⁴⁸) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, וי"ל הכוונה בזה, דמתחיל מתשעים שנה מתחילה שלימות מיוחדת בלימוד התורה ועבודת התפלה. ועד"ז שארז"ל⁴⁹ עד ארבעין שנין לא קאי איניש אדעת' דרבי', היינו שמתחילה שלימות מיוחדת בלימוד

37 ראה אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאוה"ז לאדהאמ"צ כה, א"ב. ולהצ"צ ע' קלד.

38 ברכות לד, א"ב. ובכ"מ. וראה אנציקלופדי' תלמודית כרך א ע' לז"לח. וש"נ.

39 ברכות כו, ב. וש"נ.

40 ראה תו"א ויקהל צ, ב. ס' הערכים-חב"ד ערך אבות. וש"נ.

41 ראה בענינינו אגה"ק ס"ג. ובכ"מ.

42 סה"מ תרע"ח ע' רצא ואילך. תש"א ס"ע 122 ואילך. וראה ס' הליקוטי-דא"ח צ"צ ערך ספה"ע.

רש"נ.

43 קידושין לב, ס. וראה סה"מ תרנ"ד שם. ועוד.

44 ספ"ה.

45 שפי' מבן תשעים ואילך (כמו בכל פרטי משנה זו: בן חמש שנים למקרא וכו').

46 הובאו במדרש שמואל כאן. ועוד.

47 כד, סג.

48 פסוק צז.

49 ע"ז ה, ב.

התורה אחרי ארבעין שנין, עד"ז מתחילה שלימות מיוחדת באופן הבנת התורה וכו' אחרי תשעים שנה. דפשיטא שאין הכוונה בזה שאחרי שהגיע לשנת התשעים אינו יכול לעלות יותר ויותר, אלא הפירוש הוא שבשנת התשעים נוסף עילוי מיוחד, ובזה גופא צריך לעלות בקודש⁵⁰ ולאפשה לה⁵¹ יותר ויותר (בלימוד התורה). וע"ד בשנת הארבעים, דמה שארז"ל עד ארבעין שנין כו' אין הכוונה בזה שכשמגיעה שנת הארבעים אינו יכול לעלות יותר, אלא שאז נוסף עילוי מיוחד, ובו צריך לעלות בקודש ולאפשה וכו'. ועוד זאת, דהנה ארז"ל⁵² שהתלמידים קרויים בנים והרב קרוי אב, ואיתא בגמרא⁵³ שיפה כח הבן מכח האב, פירוש, דאף שכל מה שיש לבן הוא מהאב, וזה שיפה כח הבן הוא מכח האב⁵⁴, בכ"ז הרי ישנם באב ענינים נעלמים שאינם מתגלים אצלו (ועד שאפשר שהם בהעלם שאינם במציאות), ומתגלים רק אצל הבן. והרי ענין זה הוא להלכה (בהלכה?), שיש דברים (הלכות?) שבהם יפה כח הבן מכח האב. וכן הוא גם בתלמידים ורב, שיש בכח התלמידים לחדש ענינים בהלכה שלא חידש הרב, היינו שהיו בהעלם אצלו (לגמרי). [דהווי⁵⁵ גם הביאור במארוז"ל⁵⁶ כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני (כמאמר⁵⁷ משה קיבל תורה מסיני כו' היינו שמשה קיבל כל התורה), כי הענינים שנמסרו ע"י משה יש מהם — בהעלם בתכלית, והתלמיד ותיק מחדשם, מגלה ענינים אלו]. דמכל זה מובן ענין בן תשעים לשוח, שכשמגיע זמן של תשעים שנה מתחילה שלימות מיוחדת באופן לימוד התורה וכו'. וכן יובן גם בנוגע למאמר דידן והענינים שבו.

ויקחי רצון, שיקויים בנו (בתוך כבני") סיום הכתוב, והוי' ברוך את אברהם בכל, דברכת בכל מורה על גילוי מעין עולם הבא, כדאיתא בגמרא⁵⁸ שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא אלו הן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב בי' בכל יצחק דכתיב בי'⁵⁹ מכל יעקב דכתיב בי'⁶⁰ כל, וג' ענינים אלו שייכים ג"כ לכאו"א מישראל, שהרי אומרים בברכת המזון בכל יום (ובפרט ביום השבת, שאז מצוה לאכול סעודה דברהמ"ז⁶¹ כו'), הרחמן כו' כמו שברך את אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל, ובאופן דואכלת ושבעת וברכת את הוי' אלקיך⁶², שזה נפעל

50 ראה ברכות כח, א. וש"נ.

51 ראה זח"א יב, ב.

52 ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

53 שבועות מח, סע"א. וש"נ.

54 ראה סה"מ תרנ"ז ע' רסט ואילך.

55 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. וש"נ.

56 ראה מגילה יט, ב. ובכ"מ. לקו"ש שם. וש"נ.

57 אבות רפ"א.

58 ב"ב טז, סע"ב ואילך.

59 תולדות כז, לג.

60 וישלח לג, יא.

61 שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סרע"ד ס"ה. וש"נ.

62 עקב ח, י.

ואברהם זקן, ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשמ"ו שיט

ע"י שכאו"א מגלה את בחי' אברהם שבקרבו (ע"ד המבואר בתניא⁶³ שיש בחי' משה שבכאו"א מישראל), ונעשה עולמך תראה בחיין⁶⁴, הטעימן מעין עולם הבא, בברכה בפשטות, שהקב"ה מברך את כאו"א בכל, בגשמיות וברוחניות וברוחניות ובגשמיות, בטוב הנראה והנגלה.

---

(63) פמ"ב ואילך.
(64) ברכות יז, א.